

Namangan viloyati Yangiqoʻrgʻon tumani

Maktabgacha va maktab taʼlimi boʻlimiga qarashli 1-sonli

DMTT musiqā rahbari va 65-maktab musiqā madaniyati fani

oʻqituvchisi

Mamatova Irodaxon Karimjonovna

Annotatsiya: Oʻquvchilarga musiqiy taʼlim berish jarayonida zamonaviy interfaol metodlardan foydalanib musiqā mashgʻulotlarini olib borish yoʻllari bayon etilgan. Bugungi tezkor davrda yoshlarda mustaqil fikrlash qobiliyatini oshirish, ularni oʻz ustida koʻproq ishlashga jalb etish, taʼlim berish jarayonlarida axborot kommunikatsion texnologiyalaridan koʻproq foydalanish, muammoli vaziyatlardan tez chiqib ketish, oʻzini-oʻzi tahlil qila olishi, musiqā madaniyati darslarida ritm hissi, badiiy obrazli ijro etish, talafuzga eʼtibor berish, intonatsiyani toʻgʻri qoʻyish, sifatli kuylash metodlari kabilar bayon etilgan.

Kalit soʻzlari: Zamonaviy texnologiya, musiqā, talim-tarbiya, tadbiiq, yosh avlod, vizual oʻqitish, ogʻzaki metod, koʻrgazmali metod, amaliy metod, mikro taʼlim, modul texnologiyasi, labirint, muammolar maydoni, adabiyot, tarix.

Ilgʻor pedagogik texnologiyalarning obykti, predmeti, maqsad va vazifalari nimalardan iborat va ularni taʼlim jarayoniga tadbiiq etish qanday natija beradi va taʼlim mazmunini takomillashishiga qanday taʼsir koʻrsatadi degan savol har bir fanni oʻqitilishida koʻndalang qoʻyilayotganligi bejiz emas. Fan, texnika va axborot uzatish, almashish texnologiyalarini aql bovar qilmaydigan darajada tez va shiddatli rivojlanish jarayoni oʻz navbatida taʼlim sohasida ham anʼanaviy metodlarni yangicha zamonaviy va interfaol metodlar bilan boyitib borishni taqozo etmoqda. Xoʻsh, interfaol, modellashtirilgan metodlar qaysi jihatlari bilan ustunlik kasb etmoqda? Uning qanday turlari, tarkibiy tuzilishi,

o`quv jarayonlarini tashkil etish shakl va vositalari, ilgari mavjud bo`lgan o`qitish (Ta`lim) metodlaridan nimasi bilan farqlanadi, uning samarasi nimalarda o`z isbotini topadi va uning monitoringi, baholash tizimi qanday olib boriladi degan savollarga har bir o`quvchi-murabbiy va pedagoglar tayyor bo`lishlari ular oldiga qo`yilayotgan eng muhim ijtimoiy buyurtma ekanligini anglash va bu savollarga javob berishga to`g`ri keladi.

“Ta`lim to`g`risida”gi qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”da ta`limni modernizatsiya qilish bo`yicha belgilangan vazifalarni amalga oshirishning asosiy me`yoriy, dasturiy xujjatlari bo`lmish o`quv rejalari namunaviy fan dasturlari, yangi avlod darsliklari, o`quv uslubiy qo`llanmalar ta`lim mazmuni va darajasiga qo`yiladigan talablarni aks ettiruvchi Davlat ta`lim standartlari fan va ta`limning eng so`nggi yutuqlari asosida qanchalik takomillashtirilmasin o`quv jarayoni va uni tashkil etishning moddiy texnik ta`minoti qanchalik mustahkamlanmasin, modernizatsiya qilinmasin, olinadigan pirovard natija oxir oqibat ta`lim jarayonini tashkil etuvchi, dars mazmuni va sifat samaradorligini ta`minlovchi o`qituvchi – murabbiylarning kasbiy bilimi, ko`nikma malakasiga, ijodkorligiga, tashabbuskorligi, pedagogik mahorati va intellektual salohiyatiga, o`quvchilarni fan bo`yicha bilimlarni egallashiga qiziqтира olishi va eng zarur intilish qobiliyatlarini ro`yobga chiqara olish salohiyatlariga bog`liq bo`lib qolaveradi.

O`zbek musiqasi ham O`rta Osiyodagi boshqa halqlarning musiqalari singari uzoq davrlar mobaynida faqat qo`shiq, vokal janrlariga tayangani sababli u milliy folklor va xalq ohanglari asosida rivojlangan, keyin bastakorlar qayta ishlab chiqib xalqqa taqdim etishgan. Yevropa musiqasi madaniyatining ta`siri o`zbek qo`shiqlariga so`z ohanglariga o`z ta`sirini o`tkazib kelmoqda va bu jarayon uzoq davom etganligi sababli, hozirgi zamon kompazitorlari va bastakorlari o`zbek musiqasining rivojlanishida yuksalish yuz bergani va bastakorlarining ijodiy obro`-e`tibori ortgani shubhasizdir. Shu boisdan musiqasi mashg`ulotlarini olib borishda unli tovushlarni tug`ri talaffuz qilish orqali mashg`ulotlarini olib borishda, o`zbek milliy ohanglari va ritmi turli janrlarda ifodalanishini talabalar ongiga singdirishi muhim omil vositasini ta`minlaydi.

Musiq a darslarida aksariyat o`quvchilar o`qituvchiga taqlid qilib kuylashadi, unga ergashadi, andoza oladi, o`qituvchining shaxsiy “namunasi” muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki darsda amaliy ijrochilik yetakchi o`rin tutadi, quruq bayonchilik uslubi bilan hech qanday maqsadga erishib bo`lmaydi.

Puxta tashkillashtirilgan ilmiy - pedagogik tayyorgarlik ta`lim samaradorligini ta`minlaydigan asosiy omillardan biri sanaladi. Ushbu jarayonda faol ishtirok etuvchi o`qituvchilar muntazam ravishda o`zlarining pedagogik mahoratlarini orttirib boradilar hamda ta`lim – tarbiya samaradorligini ta`minlashda, kelajak uchun mas`ul barkamol avlodni kamolga yetkazishda boshqalarga o`rnak bo`lib xizmat qiladilar. Demak har bir ta`lim bo`g`inida shu jumladan umumta`lim maktablarida “Musiq a madaniyati” darslarini olib boruvchi ilg`or pedagoglarning innovatsion faoliyatlari va tajribalarini doimiy takomillashtirib, rag`batlantirib borish orqali yaxshi natijalarga erishish mumkin.

Innovatsion faoliyatni ilmiy asosda tashkil etish munosabati bilan ta`lim jarayoniga ilg`or pedagogik texnologiyalarni kiritishda eng muhimi o`quvchilarni ushbu faoliyatga tayyorgarligi va qiziqishlarini inobatga olish va kerakli texnologiyani tanlash hisoblanadi.

O`quv muassasasi u maktabmi, kollejmi, oliy o`quv yurtimi u yerda asosiy maqsad o`quvchi yoki talabaga bilim berish hisoblanadi. O`qituvchi bilim berishdan tashqari bilim berishning eng qulay, samarali yo`llarini izlab, ta`lim jarayonini qiziqarli va mazmunli o`tishini tashkil etadi. Bunday faoliyatning o`zini ta`lim texnologiyasi deb atash mumkin. Ta`lim texnologiyasi (yunoncha “tehn e” – mahorat, san`at, “logos” – tushuncha, ta`limot ma`nolarini anglatadi) yoki pedagogik texnologiyada pedagogik ta`lim berishning turli yo`l, usullarini o`z faoliyatiga joriy etish bilan birga bu jarayonning natija berishiga ishonch hosil qilish kerak.

Agar o`qituvchida mavjud xususiyatlar bo`lmasa har qanday pedagogik texnologiyalar ham quruq, mazmunsiz va qiziqarsiz, samarasiz bo`lib qolishi ham h yech gapmas. Chunki har qanday ta`lim shakli, modeli, turi o`qituvchining pedagogik mahorati, bilimi, malakasi va artislik iqdor isiz kutilgan natijani bermasligi aniq.

Ma'lumki, musiqa o'qituvchisi o'quv tarbiya ishlarini baravariga olib boradi. O'quvchilarni musiqa san'ati orqali tarbiyalashda o'qituvchining yaxshi sozandalik mahorati, yaxshi ovozga ega bo'lishi nota o'qish, turli vositalardan oqilona va o'rinli foydalana olishi, so'z mahorati, o'quvchilarni qobiliyatlarini oshira bilishi muhim. Jonli ijro (cholg'u asboblarda chalish, qo'shiq kuylash) etilgan kuy- qo'shiq sinfda o'quvchilarga o'zgacha ruhda ta'sir etadi, kayfiyatlarini ko'taradi.

Musiqa o'qituvchisi bulardan tashqari darslarni kuzatib borishi lozim. Doimiy kuzatishlar sababli o'qituvchi pedagogik mahoratini oshirib boradi. U vaziyatni baholashga, o'quvchilarni ichki tuyg'u, qiziqish va qobiliyatlarini sezishga o'rganadi. Kuzatish birinchi sinfdan -yettinchi sinfga qadar davom etadi. Bunda qo'llanilayotgan usul, shakl va pedagogik texnologiyalarning ham samaradorlik, qulaylik bolalar uchun qiziqarli va o'ng'aylik jihatlari aniqlanib boriladi.

Musiqa ta'limining o'ziga xosligi tashkiliy tuzilishi, amaliy ijrochilik faoliyatlari, shuningdek o'qitish usullari, ularning samaradorligini ta'minlovchi omillar, vositalar tahlili va ularni umumiy ijodiy – ijobiy jihatlarni umumlashtirish musiqa ta'limini o'zigagina xos bo'lgan yangi turlarini ishlab chiqish imkonini berdi. Bular ham o'z maqsadi va bajaradigan vazifasi mazmun va mohiyatiga ko'ra pedagogik texnologiya bo'lib, ularni musiqa mashg'ulotlariga tadbiq etish yaxshi natija bermoqda. Bunday darslar o'quvchilarda yaxshi kayfiyat, jo'shqinlik, ko'tarinki ruh va intilishni kuchaytirmoqda. Ular qatoriga hozirgi kunda ilg'or, tashabbuskor o'qituvchilar tomonidan keng qo'llanilayotgan quyidagi texnologik darslarni alohida ko'rsatishimiz mumkin:

- konsert darslar;
- viktorina darslari;
- intervyu darslari;
- konkurs darslari;
- yo'naltiruvchi darslari;
- doira stol atrofidagi darslari;

-o'z – o'zini anglash darslari;

Bu darslarning har biri o'z tuzilishi, vazifasi, maqsadi va metodik asoslariga egadir. Boshlang'ich sinflarda musiqa darslarini o'yin tarzida (qo'shiqlarni, o'yin orqali, tashkil etish, musiqaqa raqsga tushish “chigil yozdi o'yin”lari) olib borilganda o'quvchilarning faolligi oshadi va ular berilgan topshiriqlarni nisbatan oson bajaradilar. Manashu aytib o'tilganlarning o'ziga ham musiqa darslarini o'z tabiatiga ko'ra yangi – yangi o'ziga xos va zamonaviy interfaol usullardan foydalanishida keng imkoniyatlariga ega ekanligini ko'rsatadi va yana bir -bor o'rinda musiqa o'qituvchisining zukkoligi, mahorat, tajribasi va qanday texnologiyalardan, qanday faoliyat mavzularini o'tishda, pedagogik shart –sharoit va o'quvchilarning qiziqishi va imkoniyatlarini hisobga olgan holda tanlashi va qo'llashi hal qiluvchi yahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. J.G'.Yo'ldoshev, S.A.Usmonov. Pedagogik texnologiya asoslari. – T.: “O'qituvchi” nashriyoti. 2004-yil.
2. O'.Q.Tolipov, M.Usmonboeva. Pedagogika texnologiyalarning tadbiqiy asoslari. –T.: “Fan” nashriyoti. 2006-yil.
3. V.N.Maksimova. Mejpredmetnye svyazi v protsesse obucheniya. –M.: “Prosvishenie”. 1988-god.
4. T.E.Solomonova. O'zbek musiqasi tarixi. –T.“O'qituvchi” nash. 1981-yil.
5. B.S.Abdullaeva. Fanlararo aloqadorlik turlari haqida. Uzluksiz ta'lim. – T.: 2005-yil. №1-son.
6. Nizomiy nomli TDPU (Res.ilm.anjuman). Uzluksiz ta'lim tizimida musiqa fanlarini o'qitish masalasi. –T.: 2009-yil.